

POSJETI

Posjet špiljsko-jamskom sustavu Lamprechtsofen – Vogelschacht u Austriji

Tijekom vikenda 18. - 20. veljače 2005. devetoro članova Speleološkog odsjeka Hrvatskog planinarskog društva »Željezničar«, u dva privatna auta, posjetilo je špilju Lamprecht, i to: Nela i Tina Bosner, Siniša Jembrih, Mea Bombardelli, Milivoj Uroić, Dalibor Jirkal, Zoran Bolonić, Ivana Babić i Vlado Božić. U Salzburgu nas je u petak navečer dočekaio Walter Klappacher, član salzburškog speleološkog društva, i odveo nas u svoje društvene prostorije koje se nalaze u pomoćnim zgradama dvorca Hellbrunn, oko 4 km južno od središta Salzburga. To su prekrasne prostorije za društveni rad, a sastoje se od sobe za sastanke, s kuhinjom, bibliotekom, sobama za speleološku arhivu, projekcije i pušace te sanitarnom prostorijom. Tu smo prespavali (u svojim vrećama na podu) i sutradan ujutro krenuli do špilje ispred koje su salzburški speleolozi sagradili svoj speleološki dom (novcem dobivenim od gradnje nasipa protiv lavine koji štiti cestu u Loferskoj dolini). Tu smo se smjestili, opremili i s Walte-

rom kao vodičem od 12.30 do 20 sati boravili u špilji. U domu, koji je suvremeno uređen (velika društvena prostorija s kuhinjom, kupaonicom i WC-om, te spavaonicom sa skupnim ležajima u potkrovlju), večer smo proveli sami, jer je Walter morao natrag u Salzburg. U nedjelju smo napustili ovaj lijepi dom, u Salzburgu se sastali s Walterom da mu predamo ključ od doma i da se pozdravimo. Vratili smo se u Zagreb upravo kad je ponovno počelo sniježiti.

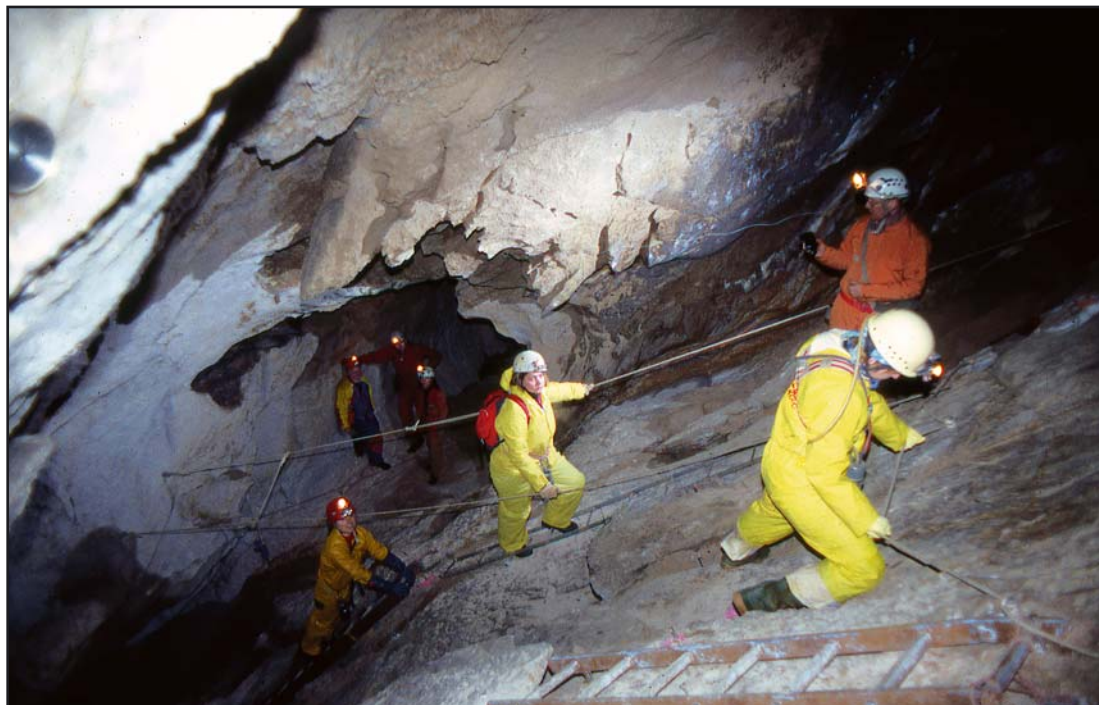
U svijetu je danas poznato više od sedamdeset jama i jamskih sustava dubljih od 1000 metara, a jedna je jama čak dublja od 2000 metara. U Austriji ima 11 jama i jamskih sustava dubljih od 1000 metara. Najdublja na svijetu je jama Voronja na Kavkazu duboka (za sada) 2080 m, a prema novijim podacima, slijedi je špiljsko-jamski sustav Lamprechtsofen-Vogelschacht u Austriji, odnosno sustav Lamprechtova špilja – jama Vogel, dubok (ili visok) 1632 m. Sljedeća jama po dubini u svijetu je jama Mirolda u Francuskoj duboka 1626 m. Sustav Lamprechtsofen-Vogelschacht jedinstven je u svijetu jer se sastoji od velike špilje Lamprecht i tri duboke jame spojene u cjelinu.

Taj se sustav nalazi na sjeveru Austrije, pedesetak kilometara jugozapadno od Salzburga. Špiljski se ulaz, zvan Lamprechtsofen, nalazi u Loferskoj dolini, desetak km jugoistočno od sela Lofera, na nadmorskoj visini 664 m, a jamski se ulazi nalaze južno od špiljskoga, na planini Leoganger, u području Nebelsbergkar, na nadmorskoj visini iznad 2000 m, najviši – Schacht PL 2 na 2296 m, udaljeni od špiljskog ulaza 4-5 km zračne udaljenosti. Međutim, ukupna dužina do sada istraženih kanala iznosi 50,5 km. To je etažni labirint vodoravnih, kosih i okomitih kanala, uskih prolaza i velikih dvorana nastalih na spoju trijaskih dolomita (dolje) i dachsteinskih vapnenaca (gore) starih oko

Sudionici posjeta špilji Lamprechtsofen

foto: V. Božić

Strmi dio špilje osiguran ljestvama i rukohvatima

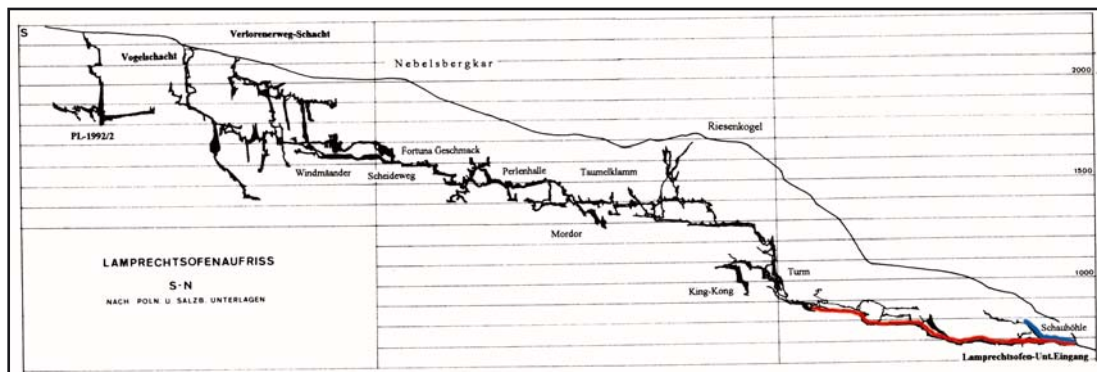
foto: V. Božić

22 milijuna godina, s nekoliko stalnih i povremenih vodenih tokova.

Od cijeloga danas poznatog sustava prvi se u povijesti spominje dolinski ulaz još 1562. godine, od kada postoje brojne legende o skrivenom blagu u špilji viteza Lamprechta (porijeklom iz susjedne njemačke pokrajine Schwabe). Poznato je dvadesetak inačica legendi, no sadržaj svih se svodi otprilike na isto: u dvorcu Saalecheru (desetak km južno od špilje) živio je bogati vitez Lamprecht s dvije kćeri, od kojih je jedna bila slijepa. Kako vitez svoje bogatstvo nije stekao na pošten način, skrivao je svoje blago i pred kćerima. No, one su jednog dana našle blago, sakrile ga u špilji i ostavile velikog crnog psa da ga čuva. Od tada špilja nosi Lamprechtovo ime (ofen = peć = špilja). Zabilježeno je da su prvi tražitelji za blagom ušli u špilju 1650. Od tada je mnogo istraživača tražilo blago, neki su čak »vidjeli« ili psa ili slijepu Lamprechtovu kćer, ali blago nisu našli. Mnogi od njih zalutali su u špilji i tu zaglavili, njihove kosti pronašli su kasniji istraživači. Ipak, korist od tog traženja blaga bilo je otkrivanje i upoznavanje špiljskih kanala. Prvi nacrt špilje izradio je 1833. šumar Ferchl, a zabilježeno je da je već 1872. bilo istraženo 1784 m špiljskih kanala. Dalje prodiranje u špiljsku unutrašnjost zaustavilo je tada neprolazno sifonsko Jarčevo jezero (Bocksee), udaljeno oko 600 m od ulaza.

Koncem devetnaestog stoljeća ljudi su počeli uređivati špilju za turističke posjete i već 1905. opremili je nogostupima, ogradama i rasvjetom iz male turbine u špilji koju je pokretala voda špiljskog potoka. Taj dio špilje i sada je lijepo uređen, ali se za rasvjetu od 1975. koristi struja iz vanjske mreže. Brana s akumulacijskim jezerom i turbine još se mogu vidjeti u špilji. Dužina je turističke staze oko 700 m, a uređenim stubama može se popeti oko 120 m iznad razine ulaza. Šiga u tom dijelu špilje nema. Najzanimljiviji je završni dio turističkog puta koji se nalazi na vrhu velike strme dvorane kroz koju protječe potok. Na vidljivim mjestima dvorane postavljene su crvene signalne svjetiljke spojene sa sensorima u dubljim dijelovima špilje. Kada naiđe velika voda, a to se događa iznenada, crvene svjetiljke počnu treperiti, a uključi se i zvučni signal, što znači da posjetitelji moraju žurno napustiti špilju, jer potok onda poplavi donji, ulazni dio špilje.

Dalja istraživanja špilje nastavljena su tek po završetku Drugog svjetskog rata. Istraženo je nekoliko novih kanala, ali sve ispred Jarčevog jezera. Preronjavanjem tog sifona 1964. ustanovljeno je da se iza njega prostiru veliki podzemni prostori pa je 1967. iskopan umjetni rov, desetak metara iznad sifonskog jezera, i time omogućen lakši prolaz u dublje dijelove špilje. Tek su tada počela velika otkrića salzburških speleologa. Napredujući uzvo-

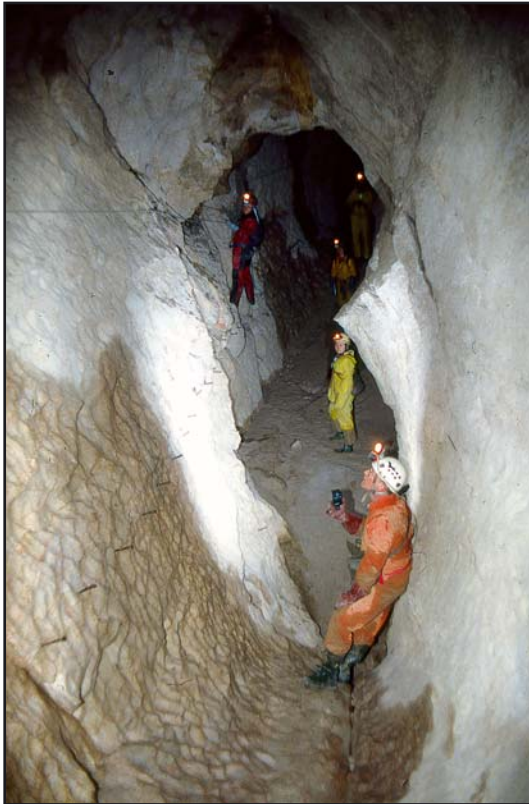
»Žičara« preko 30 metara dugog podzemnog jezera

foto: V. Božić

dno, uspjeli su se 1976. popeti 995 m visoko iznad razine ulaza i doprijeti blizu površine planine na udaljenosti manjoj od stotinu metara, ali do površine nisu stigli. Bio je to svjetski rekord u napredovanju prema gore. Istodobno s napredovanjem u krajnjim dijelovima špilje, speleolozi su u početnim dijelovima špilje uređivali put za lakši prolaz kolegama koji su snabdijevali logore duboko u unutrašnjosti špilje. Oni su na strmim mjestima postavili užad za pridržavanje i osiguravanje, klinove u stijinama da služe kao nogostupi i rukohvati, razapeli čeličnu užad preko provalija i jezera (tzv. »žičare«), postavili metalne ljestve na strmim i okomitim dijelovima, te uredili splav za prijelaz dubokog jezera.

Velik napredak u istraživanju ostvarili su poljski speleolozi iz Krakova tijekom 1979. kada su pronašli kanale na visini od oko 700 m koji vode dalje u unutrašnjost planine. Napredujući tako došli su u područje gdje je na površini poslije otkriveno i istraženo nekoliko dubokih jama. Francuski su speleolozi (članovi kluba Vulcain iz Lyona) 1984. istražili jamu Salzburger Vogelachacht do dubine od 726 m a poljski speleolozi 1988. jamu Verlorenerweg-schacht duboku 550 m. Tijekom zime 1991. poljski su speleolozi, dolazeći iz doline (špilje Lamprecht), popeli se uz jednu stijenu i došli u dno jame Verlorenerweg te tako po prvi puta spojili špilju s jamom (vratili su se van kroz špilju). U ljetu iste godine sedam austrijskih i poljskih speleologa (iz Salz-

*Klinčani put koji se koristi kod visokih voda
foto: V. Božić*

burga i Krakova) helikopterom su se dovezli do otvora jame Verlorenerweg i kroz jamu se spustili u špilju Lamprecht. Za to su im trebala tri i pol dana, uz tri bivakiranja u podzemlju. Oni su tako prvi prošli ovaj složeni špiljsko-jamski sustav i time ostvarili ukupnu visinsku razliku od 1538 m. Taj je sustav tada bio drugi po dubini u svijetu (iza jame Jean Bernard u Francuskoj, duboke 1602 m). Međutim, 1993. ostvaren je spoj s jamom Salzburger Vogel-schacht, pa se od tada taj sustav zove Lamprecht-fofen-Vogelschacht. Iste godine ostvaren je spoj i s jamom PL 2 čiji se otvor nalazi na još većoj nadmorskoj visini, na 2296 m, tako da je sada taj sustav dubok (ili visok) 1632 m i trenutno je drugi u svijetu.

U špilju Lamprechtsofen najbolje je ulaziti zimi kada je u planini sve zamrznuto i pokriveno snijegom, ali se može i ljeti, no uz velik oprez. U proljeće i jesen špiljski potoci nabujaju i potpuno poplave neke kanale. Istraživanje svih vodenih tokova u sustavu još je u tijeku. Istraživanje podzemnih prostora nastavlja se i s dolinske i s planinske strane. Jedan je od pokazatelja gdje treba dalje istraživati strujanje

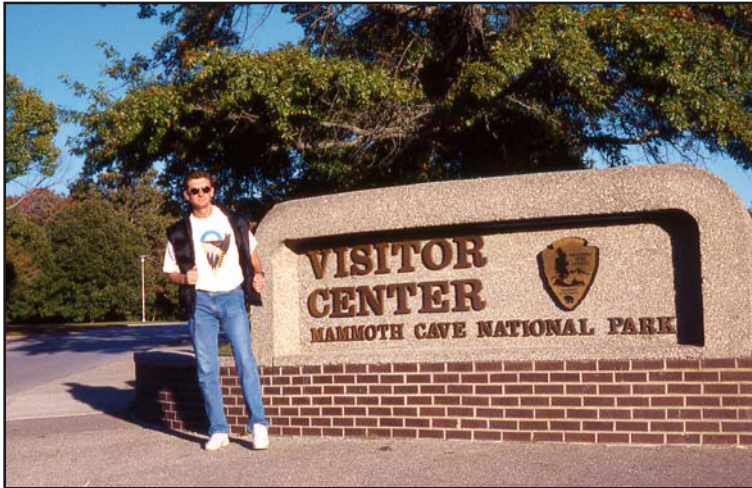
zraka, koje je na pojedinim mjestima izrazito jako, ali do sada nije ustanovljen jednoznačan smjer (put strujanja zraka, jer se u velikom prostorima strujanje ne osjeća. Na samom ulazu u špilju zimi je jaka struja hladnog zraka prema unutra, tako da na turističkom putu ima ledenih siga od ulaza do udaljenosti od nekoliko stotina metara. U dubljim dijelovima špilje (oko 2 km od ulaza) temperatura zraka je +30 °C, a vlaga 90%. Na planini ima više jama različitih dubina, čiji se ulazi nalaze na još većoj nadmorskoj visini (okolni vrhovi imaju nadmorsku visinu veću od 2500 m). Speleolozi uporno nastoje pronaći vezu te jame s postojećim sustavom kako bi utvrdili još veću dubinu sustava, no za sada bez uspjeha.

P.S. U uzvratnom posjetu salzburški su speleolozi koncem svibnja 2005. posjetili Hrvatsku. Boravili su navečer u prostorijama SO »Željezničar«, noćili u planinarskom domu Glavica, s našim članovima posjetili špilju Veternicu i Plitvička jezera (i špilju Šupljaru), otišli u okolice Šibenika, noćili u šibenskom planinarskom domu, sa šibenskim speleolozima posjetili špilju Miljacku u kanjonu Krke, a sami posjetili izvorište rijeke Cetine i Gospodsku špilju (samo prvih stotinjak metara).

Vlado Božić

Speleološka iskustva iz Amerike

Ako se iz Detroita, koji se nalazi na jugu američke države Michigan, krene prema jugu, nakon 8 sati vožnje i točno 500 milja stiže se do nacionalnog parka Mammoth Cave u državi Kentucky. Tu se nalazi najduža špilja na svijetu po ukupnom zbroju kanala, koji trenutačno iznosi 360 milja (580 km) i još se povećava jer speleološke ekipe otkrivaju nove kanale i crtaju ih. Mamut, kao životinja, nema nikakve veze s tom špiljom i nikakvi njegovi ostaci nisu u njoj nađeni, njezino ime je tek asocijacija s tom golemom životinjom i nekim dvoranama u špilji koje su doista goleme. Područje nacionalnog parka je veliko i šumovito (možda 150 kvadratnih milja), krša baš i nema, a tlo se može opisati kao brdovito, premda planina nema. Tu i tamo proviruju stijene vapnenca ili pješčenjaka, a park presijeca točno po pola Green River. Tim se područjem labirint kanala općenito proteže u četiri razine, kao i vapnenački slojevi. Zbog urušavanja gornjih kanala špilja ima desetak ulaza i nijedan ne izgleda posebno dramatično kako smo mi to navikli vidjeti. Obično su to rupe poput vrtača u koje se silazi po metalnim stubama i koje su dobro zaštićene i osigurane ogradama i vratima. Zemlja je uglavnom suha i

Ulaz u Nacionalni park Mammoth Cave

foto: D. Lukačić

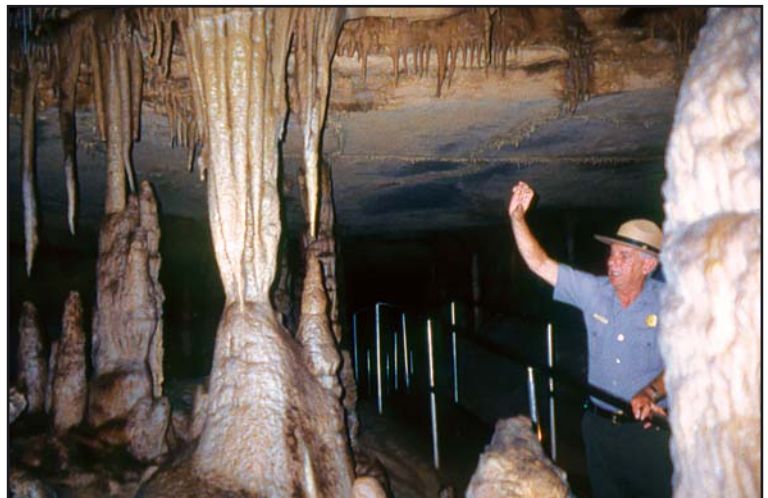
vlage nema, pa zato špilja nije prebogata sigama i ukrasima.

Priča o pronalasku špilje poznata je: davne 1798. godine traper je rano medvjeda koji se povukao u jedan od otvora i tu nastaje prvi zapis o špilji, ali, naravno, domaći su Indijanci već obitavali unutra od davnina, što su dokazali crteži po zidovima, ali i mumificirani ostaci nekoliko tijela koji su, zahvaljujući suhom i hladnom zraku, ostali sačuvani. Njihova je starost procijenjena na 4000 godina. Vodička služba se počinje organizirati početkom 19. st. jer se pokazala kao dobar izvor zarade novih doseljenika željnih avanture. Jedan od najboljih poznavatelja i vodiča koji se tome ozbiljno posvetio je bio crni rob Stephen Bishop, a spominje se i Floyd Collins koji je i stradao u jednom od urušenih kanala i, kao mnogi, bio zakopan na najbližem groblju. Tada je naime, tamo živjelo oko 350 obitelji, što vlasnika zemlje, što radnika i robova, koji su imali pune ruke posla oko uređenja parka, ali i prokopavanja i uređenja špiljskih kanala. Zato se na području parka nalazi 70-ak groblja, koja su posvuda po šumi i zanimljivo je čitati epitafe s već oronulih kamenih spomenika. Gore spomenutom Collinsu na primjer piše: »GREATEST CAVE EXPLORER EVER KNOWN«.

Obilazak špilje se nudi u dvanaest različitih tura koje

traju od 2 do 6 sati i koje su različitih težina i prilagođene različitim uzrastima. Pametno je bilo što sam još prije polaska kupio karte za 4 ture koje su mi se činile najzanimljivijima, za svaki dan po jednu. Inače bi sve bile rasprodane jer je broj posjetitelja ograničen. Cijene su bile od 8 do 18 dolara. Od speleološke opreme nisam imao puno, ali i nije bilo potrebno. Čak su postali suvišni i moji planovi o kempiranju kad sam vidio da se sto metara od glavnog ulaza nalazi motel, pa iako je vrijeme bilo super za kempiranje, jer je bio početak listopada (barem tamo, ne kod mene u

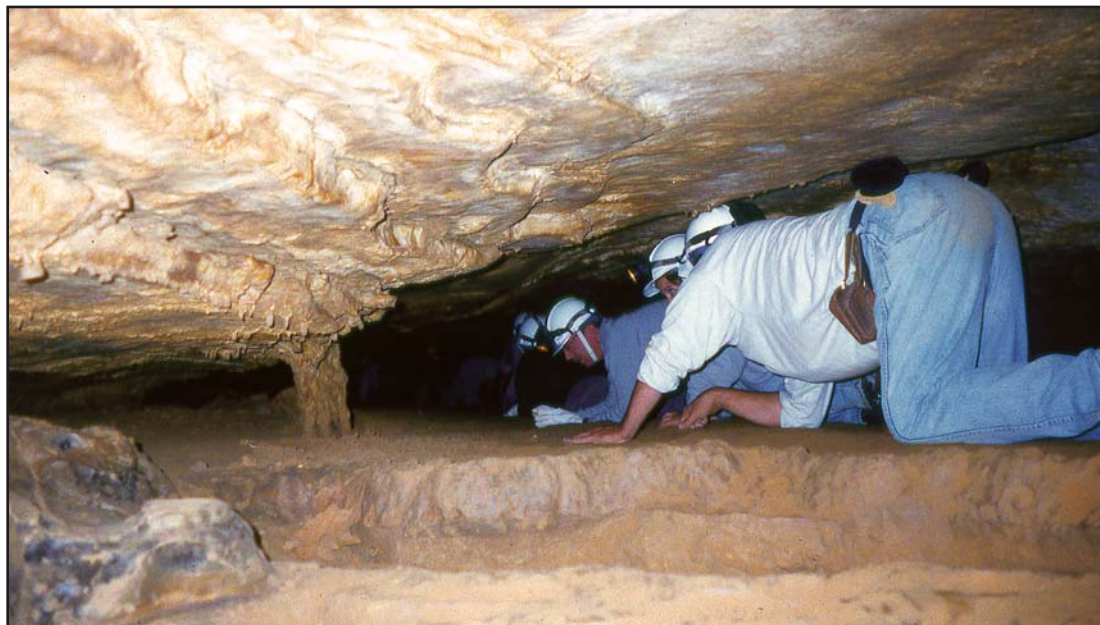
Michigani), odlučio sam ostati u motelu. Ne, Mc Donaldsa nije bilo u blizini. Prvo jutro krenuo sam na Frozen Niagara Tour koji traje tek nešto duže od dva sata, a dužina mu je oko 1200 metara. Radi se o potpuno suhom kanalu urušenog stropa u koji se spušta stubište visokim petnaestak metara i onda slijedi uglavnom šetnja koja završava malim jezerom i kamenim slapom. Zanimljiv je strop kanala koji je ravan poput autoceste, bez siga, ali s nekoliko ogromnih dvorana. Skoro stalno se osjeća propuh, a od životinja sam primijetio samo pauke po zidovima, i to kapitalce. Moram pohvaliti rangere u parku koji su, kao vodiči po tim turama, jako su susretljivi i zabavni, spremni pružiti bilo kakvu pomoć, a i dobro su educirani. Kad pričaju običnim smrtnicima

Render objašnjava postanak siga

foto: D. Lukačić

Posjetitelji na turi »upoznavanje speleologije«

foto: D. Lukačić

malo dramtiziraju, ali sve to u ovoj zemlji dobro prolazi pa su na kraju svi sretni. Skoro svaki od njih želio je čuti od mene nešto o našim špiljama.

Od ostalih tura vidio sam još Great Onyx Lantern Tour, Wild Cave Tour i Introduction To caving. Do nekih se čak vozi busom i po pola sata, i uglavnom su bile zanimljive. U Onyx Cave sam vidio dosta siga, a stropovi su uglavnom prekriveni bijelim kristalima. Dva šišmiša su nas počastila svojim društvom, a to je izazvalo oduševljenje i aplauz. Iste večeri je održano zanimljivo predavanje o šišmišima popraćeno dijapozitivima.

Wild Cave Tour je nešto što bi se moglo usporediti s prolaskom kroz Majmunski kanal u Veternici iznad Zagreba, naravno, razmjerno povećano. Ima puno penjanja, puzanja i provlačenja, pa tu posjetitelje donekle selekcioniraju: traže dobre cipele, zaštitu za koljena, laktove i kacigu. Dijelovi špilje nisu osvijetljeni, pa se na ulazu dijele i lampe, uglavnom električne, jer se u Americi karbitke baš i ne koriste. I ovdje je neizostavna atrakcija gašenje svjetala u špilji i uživanje u potpunom mraku, a s obzirom da cijela igra traje duže od 6 sati, postavili su i WC-e na strateškim mjestima. U cijelom sustavu su još aktivne dvije rijeke, Echo River i River Styx. Na moje pitanje rade li se i ronilačka istraživanja, odgovaraju potvrdno; sve to radi tim speleologa s više strana, a koji se sastaje po potrebi i dogovoru u jednoj kolibi negdje u zabiti parka. Dobra je vijest bila da su istraživači upravo tih dana tamo, a loša da sam zakasnio te večeri na skelu kojom se

prelazi preko Green Rivera, a to je bio jedini mogući put do njih. Sutradan sam našao njihovu kolibu, ali nikoga više nije bilo u njoj, pa sam išao lutati šumom u potrazi za manjim špiljicama koje sam vidio ucrtane u karti parka, nadajući se da im ulazi nisu zabetonirani ni zatvoreni željeznim vratima. Opet sam nekako došao do rijeke i pratio njene zavoje, susreo nekoliko jahača i zažalio što i ja nemam konja. Kod treće špilje imao sam sreće: nije bila zatvorena, ali nije bila ni velika. Sedamdesetak metara dužine, suha, puna guštera i kukaca. Dok sam se motao unutra, vani se nebo spustilo pa sam sjeo na ulaz i odlučio malo čekati, kad me čudna buka natjerala da izađem na kišu i vidim razlog. Odakle ta buka daleko od civilizacije? Probio sam se kroz guste mladice, razmaknuo grane i shvatio da sam na samoj obali Green Rivera, a točno ispred mene je prolazio velik parobrod, onaj s kotačem na krmi što mlati po vodi. Tu sam pak zažalio što nisam i ja na njemu, čak sam pomislio kako bi bilo da zovem u pomoć. Ali ništa od toga. Imao sam dobar šešir i onako još u radnjaku bacim ruksak na leđa i po pljusku krenem prema autu. Nakon dva i pol sata hodanja, mokar i gladan, bio sam spreman za dobru večeru, pa sam se nakon presvlačenja u motelu odvezao tridesetak milja do najbližeg gradića. Mala, ali zanimljiva epizoda u životu jednoga prosječnog špiljara. Sjeo sam u lokalnom restoranu za stol, neki bradati fosili su svirali country na podiju, a nekoliko fosila je plesalo - s baseball kapama. Kad sam od konobarice naručio steak

i pivo, pogledala me je poprijeko i rekla da oni to ne drže, mislim pivo, kao ni jednu drugu vrstu alkohola jer je zabranjen, da je to dry county (čitaj suhi okrug) i da prvo pivo mogu naći na jugu blizu granice s državom Tennessee. Naravno da sam bio šokiran, zamislio sam kako bi reagirali poneki članovi našeg SO-a da su na mom mjestu i, na kraju, zalio sam steak coca colom. Zato sam po povratku u sobu iz ruksaka izvadio flašu rakije bez koje ni ovdje ne idem na teren i izašao u šumu u šetnju. Malo po malo, gutljaj po gutljaj, nađem se na nekom proplanku i zahvaljujući mjesecini shvatim da se nalazim na groblju. Tu sam se sledio kad sam čuo kako nešto zavija (vuk, ako se mene pita); potegnuo iz boce i tek onda opazio puni mjesec te odlučio da nemam tamo što više tražiti, a sutradan je trebalo i krenuti doma.

Tako je i završio moj prvi izlet nekoj špilji u SAD-u. Ukupan je dojam nakon posjete parku pozitivan. Nešto što svakako treba vidjeti, pogotovo ako je pri ruci, no možda ne bi trebalo od Mammotha previše očekivati, za našega domaćeg špiljara ovo bi više bila »samo brojka« nego neka avantura. Ali se zato može naučiti štošta o uređenju, čuvanju objekata, kao i organizaciji i funkcioniranju vodičkih službi, ukoliko je to nekome u interesu.

*Daniel Lukačić - Dante
član SOŽ-a na privremenom radu u SAD-u*

Stalagmiti u južnom dijelu dvorane na dnu Dobre jame foto: V. Božić

Posjet Dobroj jami na Braču

Posjet ovoj jami predložili su mi zagrebački biospeleolozi koji su je tijekom 2004. posjetili radi proučavanja špiljske faune otoka Brača. Zbog velikog podzemnog prostora i lijepih sigurnih savjetovali su mi da posjetim i fotografiram jamu.

Prilika mi se pružila 19. srpnja 2005. Za vrijeme ljetovanja u Puntinku na Braču, povezao sam se sa speleolozima PD »Profunda« iz Selaca i dogovorio posjet. Podatke o jami dao nam je Branko Jalžić (skica terena i nacrt jame), a dobio ih je od članova SO PD »Mosor« iz Splita. Jamu su 1971. istražili članovi SO PD »Mosor« zajedno s francuskim speleolozima, članovima društva »Catamaran« iz Montbeliarda kraj Dijona. Nacrt su izradili Francuzi. O toj suradnji sa članovima »Catamarana« od 1969. do 1971. pisao je Vicko Dulčić, član SO PD »Mosor« u Našim planinama, 1973., br. 7-8, str. 180.

Po skici položaja iz 1971. jamu nismo mogli naći jer se teren promijenio (niska šikara prerasla je u gustu šumu, izgrađeni su novi putovi), ali smo je našli po uputama domaćih ljudi.

Jama se nalazi u središnjem dijelu otoka Brača, točno 2,4 km južno od središta Nerežišća, oko 1,2 km zapadno od bivšeg odmarališta ili hotela

Kneže Ravan, oko 300 m jugoistočno od područja zvanog Zvirine stope, 150 m istočno od nove ceste za Blacu i pedesetak metara sjeveroistočno od Dobrog dolca, uz cestu za Blacu.

Jama ima velik, elipsast, lijevkast otvor s mostom u sredini. Dužina lijevka u pravcu sjever–jug iznosi sedamdesetak metara a širina tridesetak. Otvor je dug četrdesetak a širok 4 – 6 m. Silaz je najlakši s južnoga kraja, odakle se u smjeru sjevera pruža strm sipar dug devedesetak metara. Za njegovu svladavanje treba uže te dužine. Na siparu ima nekoliko okomitih dijelova, dubokih 5 – 8 m.

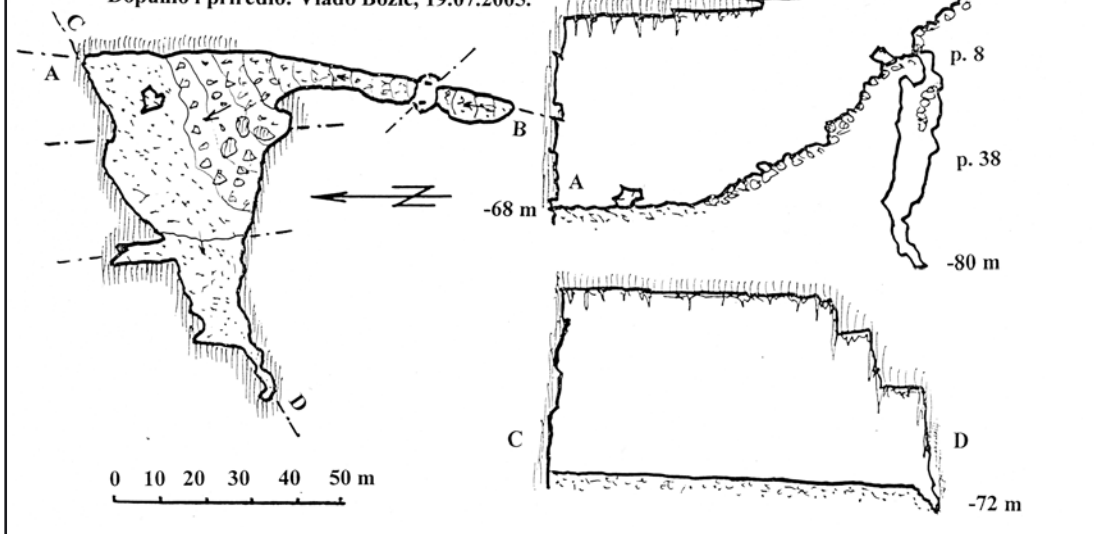
Tlocrtna dužina jame u smjeru sjevera je 115 m. Jama ima samo jednu, ali golemu dvoranu, trokutastog tlocrta. Najveća dužina dvorane iznosi gotovo 90 m, širina više od 40 m a visina oko 40 m. Sjeverna stijena dvorane doima se kao da je dio aktivnog kamenoloma, stijene su ravne, glatke, kao isječene, dok je južna i zapadna stijena prekrivena šarenim saljevima. Na tlu ispred južne stijene ima više skupina bijelih, manjih i većih stalagmita. Visoko gore u stropu vide se slalaktiti. Najniži dio jame prekriven je blatom (19. srpnja blato je još bilo vlažno). Vidi se da se na dnu povremeno stvori veliko, ali plitko jezero, čija se voda gubi u pukotinskom

DOBRA JAMA

Dobri dolac, otok Brač

Topografski snimio: G. Brocard, 1971.

Dopunio i priredio: Vlado Božić, 19.07.2005.

sitastom ponoru na krajnjem zapadu dvorane, 72 m niže od ulaza.

Na 35 m dubine, na malom zaravnjenju ispod 5 m duboke okomice, u jugoistočnoj stijeni nalazi se među kamenim gromadama otvor jame duboke s tog mjesta 46 m, s okomicama od 8 i 38 m. To je uska pukotinska jama kojom se stiže do najdubljeg dijela jame, 80 m niže od ulaza.

Prema geološkoj karti Brača, jama je nastala u lijepo uslojenim vapnencima gornjokredne starosti,

na sjecištu triju izrazitih pukotina pravca S – J, SI – JZ i SZ – JI.

Za vrijeme posjete nađena su u jami tri odrasla čuka, dva na zaravni ispod otvora, a treći na blatu na kraju dvorane, pa smo ga prenijeli do ona dva ispod ulaza.

Vlado Božić

Posjet špilji Vjetrenici u Popovu polju (BiH)

Špilju Vjetrenicu već nekoliko godina za redom istražuju članovi Speleološkog odsjeka PDS »Velebit« zajedno s bosansko-hercegovačkim speleolozima. Rezultat tih istraživanja je novi nacrt špilje, koji sadrži sve do nedavno poznate kanale i dvorane, ali i mnogo novo otkrivenih. Neposredno nakon završenih istraživanja u kolovozu 2005, Ivo Lučić, veliki zaljubljenik u tu špilju i autor velebne knjige o Vjetrenici, pozvao je geologe Hrvoja Malinara i Marijana Čepelaka, također i mene, da posjetimo špilju i iznesemo svoja zapažanja o sadašnjem njezinu stanju te damo prijedloge za budućnost.

U Zavalu smo stigli 23. kolovoza 2005. i tu se upoznali s Nielom Kellom, australskim speleologom, kojega je Ivo Lučić pozvao da izradi projekt rasvjete špilje na temelju svojeg 15-godišnjeg iskustva u uređivanju australskih i novozelandskih špilja. Te smo

Kao nožem odrezani slojevi
na dnu Dobre jame

foto: V. Božić

Sigasti saljev pri kraju glavnog kanala Vjetrenice

foto: V. Božić

večeri zajedno uživali u domjenku u obližnjem selu Ravnom, u rodnoj kući Ive Lučića. Sutradan nas je Ivo proveo Glavnim kanalom špilje, u dužini od oko 2,4 km, jer za razgledanje ostalih kanala nije bilo vremena (do sada je istraženo gotovo 7 km kanala). U špilji smo sreli Niella Kella s jednim mladićem kako premjeravaju i bilježe podatke za projekt rasvjete. Cijelim smo putem potanko razgledavali špilju i raspravljali o mogućnosti uređenja i zaštite pojedinih dijelova, usput slikajući.

Sljedećeg dana, 25. kolovoza, na povratku kući razgledali smo pokraj Stolca stečke, koje je svojevremeno restaurirao Hrvoje Malinar, a onda usput otišli u Imotski gdje smo uživali u lijepom pogledu na Modro i Crveno jezero.

Ivo Lučić nas je zamolio da svoja zapažanja odmah napišemo, što smo i učinili, a on ih je objavio na Internetu s molbom da i drugi ljudi daju svoje mišljenje i prijedloge.

Vlado Božić

Boltekova pedeseta godišnjica bavljenja speleologijom

Od 19. do 20. studenoga 2005. posjetila je skupina članova Speleološkog odsjeka »Željezničar« špilju Hajdovu hižu povodom zanimljivog razloga. Naime, točno prije 50 godina (1955.) sudjelovao je Vlado Božić – Boltek po prvi puta na speleološkom izletu u organizaciji SOŽ-a, i to u Hajdovu hižu u Gorskom kotaru (iako to nije bio početak njegova bavljenja speleologijom jer je prije toga tri godine špiljario na Medvednici s Vladom Horvatom). Pedeset godina aktivnog špiljarenja u jednom odsjeku zaista je prilično velik jubilej. Inače, Boltek ima običaj posjetiti Hajdovu hižu za svaki okrugli jubilej (10, 20, 30, 40...) tako da smo se lijepo isfotografirali i naslušali priča iz prijašnjih posjeta ali i istraživanja. Boltek je pri prvom posjetu Hajdovoj hiži, kao potencijalni novi speleolog, otkrio novi kanal i time nagovijestio buduću veliku speleološku karijeru kojom je stvarno obilježio dio speleologije u Hrvata.

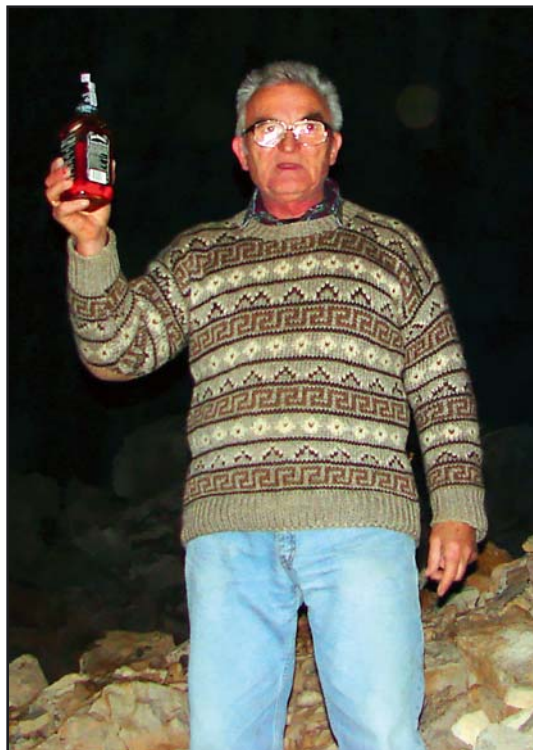
Svojim impresivnim poznavanjem speleologije (Boltekov je nadimak »speleo enciklopedija«) i kondicijom potpuno je očarao mlađe članove SOŽ-a prisutne na izletu. Nakon špiljarenja slijedio je i neslužbeni nastavak slavlja: pokloni, puse, torta, pjesma (prigodnu pjesmicu od čak 26 kitica sastavio je Krešo Guszak). Boltek nas je počastio kolačima, šampanjcem i pravim speleološkim viskijem »Jack Daniels« (na etiketi lijepo piše: made from real cave spring water)... I tak...

Prije ulaska u špilju Bolteku je uručen poklon u ime svih članova SOŽ-a, nova transportna vreća i

jakna Mammut, koju Boltek s ponosom nosi. Izletu su bili prisutni: Tina i Nela Bosner, Tomislav Uzun – Zum, Zoran Bolonić – Coki, Siniša Jembrih, Krešo Guszak i njegov pas Nigra, Borjan Komarica, Danko Cvjetičan – Pješak, Rodert Dado – Šišmiš, Martina Borovec-Maka, Mea Bombardelli, Milivoj Uroić i, naravno, Vladimir Božić-Boltek. Maka, Šišmiš i Pješak su nam se pridružili u kasnim večernjim satima jer su usprkos laserski točnim uputama (»Ma, samo desno«) malo zabrljali, a i napadalo je friškog snijega.

Još jednom čestitke!

Siniša Jembrih

Slavljenik i slavljenička torta u dubinama Hajdove hiže

foto: S. Jembrih